

THE STATE POWER AND MARITIME POWER CONCEPT

Adrian FILIP

Maritime Hydrographic Directorate

Elena COANDĂ

MOTO:

*„cel ce stăpânește marea,
stăpânește comerțul; cel ce stăpânește
comerțul lumii, stăpânește bogățiile lumii
și în consecință, lumea însăși”.*

Sir Walter Raleigh*

Abstract: *In this paper I wish to emphasize that a state has a say at the international negotiation table, to the extent it is considered a local or regional power, and Romania may accede to this status only if it will develop coherently its maritime power. Starting from the idea of state power development, I will highlight the importance of having a maritime power by any state having access to the sea. Any maritime state, even of a medium level like Romania should be able to have a fleet, even a small and not high-tech one - in comparison with other countries in the region - but superior in terms of ability in action. I want to oppose to the general concept of “inferior fleet in action” the concept of “inferior in number but, superior in action”.*

Keywords: state, maritime, power, fleet

Introducere

Generalul Otto von Below¹, evaluând dinamica dezvoltării forțelor armate în general și al evoluției societății umane în special, spunea referindu-se la secolul viitor pentru el, respectiv secolul trecut pentru noi : *„în secolul*

¹ Otto von Below a fost general prusac (n. 18 ian 1857- d. 15 feb 1944). La izbucnirea Primului Război Mondial i-a fost atribuită comanda Armatei Opt din Prusia de Est. În timpul primului război mondial, a luat parte în calitate de comandant în Bătălia de la Gumbinnen, Bătălia de la Tannenberg (1914) și a doua bătălie de la Lacurile Mazuria (februarie 1915) pentru care a fost promovat la General de Infanterie.

*XX, națiunile care nu vor fi tari pe apă, vor avea rolul figuranților pe scena istoriei,*². Iar istoria i-a dat dreptate.

Germanii Puterii Maritime au apărut o dată cu primele forme de comerț maritim, pe timpul „*primului val*,”³, cel al revoluției agrare, în momentul în care omul încerca să-și valorifice surplusul pământului, sau pleca în căutarea de noi teritorii mai productive, mai mănoase sau mai prietenoase „*peste mări*,”. S-a dezvoltat și stabilizat ca și concept pe timpul revoluției industriale, ajunând la maturitate pe timpul civilizației informaționale. Marile puteri și puterile regionale, duc o luptă continuă pentru împărțirea sferelor de influență și a piețelor de desfacere, prin acțiuni diplomatice, politice, economice, financiare și militare. Când toate acțiunile „*neletale*,” sunt epuizate, se ajunge la utilizarea forței militare pentru atingerea unor obiective considerate deosebit de importante. Suntem o civilizație agresivă și nici un stat nu și-a permis să renunțe la ideea constituirii unei Puteri care să poată contrabalansa acțiunea militară a unui posibil agresor. Analiza evoluției civilizațiilor din ultimele milenii au demonstrat că popoarele, statele sau imperiile s-au dezvoltat și evoluat pe măsura dezvoltării unei forme de putere, expansiunii teritoriale datorate acțiunii punerii și în final, a bunei guvernări peste teritoriile cucerite. Au involuat sau dispărut, pe măsura micșorării capacității menținerii acelei puteri. În general puterile mai mici sau mai mari au intrat în declin - unele până la dispariție - din cauza proastei guvernări, a incapacității de a governa teritoriile imperiului sau statului respectiv.

În această lucrare doresc să scot în evidență faptul că un stat are un cuvânt de spus la masa negocierilor internaționale, numai în măsura în care este considerat o Putere locală sau regională, iar România poate accede la acest statut numai în măsura în care își va dezvolta coerent și Puterea Maritimă.

Plecând de la ideea dezvoltării Puterii Statului, voi scoate în evidență importanța deținerii unei Puteri Maritime de către orice stat cu ieșire la mare. Orice stat maritim, chiar și de nivel mediu ca România, trebuie să fie în măsură să-și dezvolte o Flotă, chiar inferioară din punct de vedere numeric și constructiv - în comparație cu alte state din regiune - , dar superioară din punct de vedere al capacității în acțiune. Doresc să contrapun conceptului general de „*Flotă inferioară în acțiune*,” , conceptul de „*Flotă inferioară numeric, superioară în acțiune*,”.

În prima parte voi analiza statutul națiunilor liderilor marilor puteri; care sunt mecanismele luptei pentru putere și de ce luptă statele pentru putere.

² Lipsesc date editoriale

³ Trimitere la salturile civilizației umane cauzate de valurile celor trei revoluții după cum sunt caracterizate de Alvin TOFFLER în „*Război și Antirăzboi*,”

Am să analizez modul de comportare al statelor în lupta pentru putere și să aduc unele lămuriri în sprijinul ideii că omenirea a fost și este în permanentă luptă pentru putere, de la primele structuri comunitare organizate în zorile civilizației umane, până la marile puteri ale mileniului trei. Conceptul de „*pace eternă*”, a fost un vis etern, care nu se poate susține pe vre-o realitate din istoria cunoscută a omenirii. Având în vedere caracterul războinic al omenirii ultimelor milenii, am să insist pe necesitatea ca și România să-și ocupe locul meritat în concertul Puterilor Maritime europene, nu ca stat belicos, ci ca un stat modern, de nivel mediu, care să fie în măsură să-și construiască puterea statală pe care o merită și să devină pe drept un stat maritim, nu doar un stat cu ieșire la mare. Pentru un stat maritim, nu contează lungimea ieșirii la mare, ci interesele maritime ale acestuia.

În analiza Marilor Puteri am scos în evidență faptul că nici un stat nu a putut accede la statutul de Mare Putere fără să fie și o Putere Maritimă.

Partea a doua a lucrării, este dedicată Puterii Maritime. Trecând în revistă nivelurile de putere, voi încerca să analizez puterea statelor maritime de nivel mediu și voi face un studiu comparat între diferitele elemente ce susțin puterea maritimă pentru a vedea dacă România va putea accede la titlul de Putere Maritimă de nivel subregional.

În acest studiu nu voi accentua cercetarea marilor puteri, ci voi analiza state ce au o putere economică, suprafață, populație, avuție, capacități industriale și de cercetare în domeniul maritim și alte elemente constitutive ale puterii maritime de niveluri comparabile cu cele ale României, sau niveluri pe care acesta le-ar putea atinge, cu o succesiune de „*bune guvernări*”,⁴ în următorii 30-50 de ani.

Vreau să demonstrez că România, un stat cu o tradiție maritimă scurtă - 150 de ani - , ar putea recupera în câteva zeci de ani, decalajul față de celelalte state maritime europene de nivel mediu.

Dacă ne comparăm cu popoarele maritime, continuatoare ale civilizațiilor: cretacee, feniceane, ateniene, cartagineze sau a celor care au creat cadrul european general al aventurii descoperirilor din secolul XIV-lea, care au impulsionat trecerea Europei în Epoca Modernă: venețienii, vikingii, mallorchinii, maltezii, francezii, olandezii, englezii portughezi și spanioli, vedem că avem de recuperat foarte mult. În comparație cu aceste civilizații sau popoare maritime, a căror baze s-au pus acum 2-3 milenii, cei 150 de ani sunt exagerat de puțini.

Dacă dezvoltarea civilizației în ultimii șase sau douăzeci și șase de mii de ani ar fi fost liniară, cred că nu ar mai avea rost să purtăm această discuție. Însă realitatea a demonstrat că are loc o accelerare a desfășurării

⁴ expresia „ *bune guvernări*”, : joc de cuvinte care se referă la acoperirea simultană a unei succesiuni de guvernări bune, care să îndeplinească în același timp și cerințele de „*bună guvernare*”, , concept recent, promovat cu insistență, mai ales în spațiul European, ce are 9 elemente definitorii ce trebuie îndeplinite simultan.

proceselor, o ardere a etapelor, o comprimare a timpului. În aceste condiții putem avea speranța că în cazul fericit al unei succesiuni de „*bune guvernări*”, România și-ar putea ocupa locul de Putere Maritimă la Marea Neagră.

Va trebui să facem un efort deosebit pentru ca România să nu rămână un stat cu mentalitate pur continentală, care vede viitorul dezvoltării sale, doar până la gardul granițelor. Va trebui să vedem interesele României în zona extinsă a mării Negre, în zona Mediteranei, oriunde pe oceanul planetar și în vecinătatea acestuia.

1. Puterea Statului, monedă a politici de forță

Puterea, fără a fi arătată în mod agresiv, este un factor de coerciție internațională. Statele își cunosc puterea, și studiază în permanență modificările de substanță „*în politica*”, posibililor agresori. În funcție de rezultatele obținute în urma acțiunii de „*intelligence*”, guvernele responsabile, î-și gestionează propriile acțiuni pentru ajustarea factorului de putere relativă, în balanță cu statele ce le pot influența negativ evoluția ulterioară. Puterea militară este una din componentele puterii, dar nu singura și nici cea mai importantă în ziua de astăzi. Având în vedere tematica lucrării, totuși, mă voi concentra asupra aspectului militar al puterii.

Există o distincție clară între puterea potențială și puterea militară reală, dar ambele componente sunt luate în calcul în momentul aprecierii puterii unui stat. Puterea potențială se rezumă în mare, doar la elemente de genul: populație, armament, infrastructură și avuția națională, pe când puterea reală cuprinde mult mai mulți factori, dintre care foarte mulți sunt necuantificabili. În zona comparațiilor puterilor, însă se uzează de terminologia puterii relative. Raportăm puterea unui stat sau alianțe, la puterea altui stat sau alianțe. Nu există două puteri sensibil egale, a căror summum de elemente care compun respectivele puteri să fie egale. Întotdeauna vor exista factori care nu pot fi măsuțați la începutul unui conflict sau de care nu se ține seama și care vor schimba balanța de putere, în cazul încheștării unor forțe relativ egale.

1.1 Marile puteri și lupta lor pentru menținerea statutului

Puterea, este un complex de elemente, pe care statele au încercat de-a lungul secolelor să îl obțină și să îl mențină, unele față de altele. Puterea unui stat este corelată în permanență cu puterea altui stat sau a altei alianțe, aceasta neavând nici o valoare măsurabilă, decât în balanță cu puterea altui stat sau alianțe. În general puterea absolută a unui stat nu este relevantă într-o ecuație de putere. Fenomenul puterii respectă multe din regulile acțiunii și reacțiunii fizici newtoniene. Puterea se bazează pe elemente generatoare de forță, fiind un fenomen viu, în continuă mișcare și modificare.

Sistemul internațional bazat pe forță, a fost și continuă să fie, o realitate permanentă din antichitate până în zilele noastre. Nici o perioadă

istorică a omenirii, nu a fost caracterizată printr-o pace generalizată, ci prin opusul acesteia: un etern război, o eternă concurență între alianțe, imperii, state, triburi, pentru mărirea factorului putere, plecând de la ideea evidențiată de Mearsheimer⁵, conform căreia niciodată un stat, nu poate fi sigur că alt stat, nu-și va folosi puterea pentru a-l ataca.

Agresiunea se poate manifesta diferit, de la acțiuni: informatice, informative, economice, politice, diplomatice, mediatice, sau de altă natură, până la acțiuni militare.

Experiența ultimilor 50 de ani a demonstrat că Marile Puteri sunt actori raționali și nu au mai generat războaie directe, iar tensiunea acumulată între cele două mari „*blocuri tectonice*„: estic și vestic, a fost descărcată după modelele naturale, spre periferiile acestora, pentru detensionarea „*plăcilor*„. În ultima jumătate de secol, nu am mai avut „*cutremure de 8 grade pe scara Richter*„, ci o multitudine de cutremure mai mici, prin care Marile Puteri au demonstrat indirect capacitatea de luptă. Acestea au fost „*sponsori*„ ai conflictelor locale, pentru a-și impune obiectivele regionale, sau doar pentru a-și arăta puterea într-un anumit moment de tensiune directă. A fost modalitatea de rezolvare a tensiunilor între „*marii jucători*„ și de a puncta sau testa noi tehnologii militare și tactici de luptă.

Termenul de „*Mare Putere*„ a fost introdus în limbajul politico-diplomatic de către contele Muenster, în august 1815, la conferința de pace de la Viena (1814-1815).

„*Pentru a fi considerat Mare Putere, un stat trebuie să aibă suficiente efective și echipamente militare pentru a reprezenta un adversar redutabil într-un război convențional împotriva celui mai puternic stat din lume.*„⁶

Începând cu epoca „*statului vestfalian*„, până la sfârșitul „*păcii reci*„, putem enumera statele și perioada în care acestea au deținut statutul de Mare Putere. Două sute de ani constituie o perioadă scurtă, raportată la istoria umanității, dar este cea mai studiată perioadă datorită faptului că a influențat într-o măsură covârșitoare existența noastră, prezentă.

Statul	Mare Putere	Deține arma nucleară	Membră permanentă a consiliului de securitate ONU
Austria/ Imperiul Austro-Ungar	1815-1918	nu	nu
Marea Britanie	1815 - prezent	1958	da

⁵ John J. MEARSHEIMER: profesor și co-director al programului pentru Politici de Securitate Internațională. A absolvit Academia West Point în 1970 și a fost ofițer în Forțele Aeriene Americane. Și-a început studiile postuniversitare în științe politice la Cornell University. A dobândit titlul de doctor în 1980. Și-a efectuat stagiul postdoctoral la Harvard University's Centre for International Affairs. La ora actuală este profesor la Universitatea din Chicago.

⁶ John J. MEARSHEIMER, *Tragedia politicii de forță - Realismul ofensiv și lupta pentru putere*, Editura Antet XX Press, București, 2003, p. 10.

Prusia/Germania	1815-1945	nu	nu
Franța	1815 - prezent	1967	nu
Rusia/URSS	1815 - prezent	1953	da
Italia	1870-1943	nu	nu
Japonia	1900-1945	nu	nu
SUA	1889 - prezent	1945	da
China	1945 - prezent	1965	da

Singura mare putere dintre statele enumerate mai sus, care a deținut titlul de Mare Putere fără a fi fost și o putere maritimă, a fost Imperiul Austro-Ungar și asta într-o perioadă în care principalele confruntări au fost susținute de puterile militare terestre. În ziua de astăzi nu am mai putea vorbi despre un stat că ar putea accede la statutul de Mare Putere, fără ca acesta să fie în măsură să controleze la nevoie o parte din oceanul planetar și să acționeze asupra zonelor continentale dinspre mare.

Dacă enumerăm o parte din marile puteri ale istoriei: Imperiul Part; Imperiul Roman; Imperiul Chinez; Imperiul Mongol; Imperiul Otoman; Portugalia; Olanda; Imperiul Spaniol; Anglia/Marea Britanie; Franța; Imperiul Țarist/Rusia/URSS/CSI; Prusia/Germania; Japonia; SUA; China, vom observa că aproape toate au deținut și titlul de Putere Maritimă. Faptul că marile imperii și-au dezvoltat în primul rând puterea terestră este un element de bază/normalitate datorită faptului că teritoriile se cuceresc cu piciorul. Un război poate fi câștigat prin operații navale sau aeriene, dar până când „*bocancul soldatului*”, nu pune stăpânire pe teritoriul respectiv, acesta nu poate fi considerat ca fiind cucerit. De milenii imperiile s-au dezvoltat prin cuceriri teritoriale și s-au susținut prin exploatarea acestor teritorii.

Fără să facă o problemă publică, statele acordă o mare atenție distribuției puterii în lume, căutând permanent oportunități pentru ca balanța de putere să încline în favoarea lor, în detrimentul potențialilor rivali. Mijloacele utilizate pentru creșterea factorilor puterii, acoperă întreaga paletă posibilă, de la mijloace economice, politice, diplomatice, demografice, militare sau financiare, utilizate chiar cu riscul ca celelalte state să devină suspicioase sau chiar ostile, unei expansiuni într-un anumit domeniu cu repercusiuni asupra puterii statului.

Vorbind de politica de forță la nivelul statelor, balanța de putere se referă întotdeauna la două state/alianețe, iar finalitatea dorită, este obținerea unui „*joc cu sumă nulă*”, ceea ce înseamnă: câștigul unuia reprezintă pierderea celuilalt. Problema cea mai importantă este faptul că un stat „X”, nu va ști nici o dată care este nivelul cert de putere, care îi va asigura

succesul într-o acțiune militară împotriva unui stat „Y”, în condițiile în care primul este agresor. În aceste condiții, Marea Britanie a elaborat „conceptul de echilibru de putere, care a dominat diplomația europeană pentru următorii 200 de ani. În secolul al XIX-lea, Austria lui Metternich a reconstruit unitatea Europei, iar Germania lui Bismarck a demontat-o dând o nouă formă diplomației europene – aceea a unui joc al politicii de forță, jucat cu sânge rece.”⁷

Marile puteri se află într-o competiție permanentă pentru putere, în care aruncă resurse uriase. Statele medii și mici, duc aceeași luptă, însă o altă dimensiune, în speranța unor modificări la scară regională. Competiția pentru putere înseamnă și lupta pentru menținerea status quo - ului obținut, în cazul în care ultima trasare a granițelor nu este agreată de către părți.

1.2. Elementele puterii statului și locul puterii maritime în cadrul acesteia

„Europa, singura parte a lumii moderne care a funcționat vreodată în cadrul unui sistem multistatal, a inventat conceptele stat-națiune, suveranitate și echilibru al puterii. Aceste idei au dominat relațiile internaționale pentru cea mai mare parte a ultimelor trei secole,”⁸. Puterea este unul din fenomenele pentru care s-au dus cele mai multe conflicte pe planetă și continuă să se ducă.

Puterea unui stat, în balanța de putere a lumii, nu este suspendată și de sine stătătoare, ci este în permanență dependentă de o multitudine de elemente ale puterii, care o generează. Dacă în trecut puterea unui stat se confunda cu puterea militară, cu capacitatea unui stat de a organiza campanii, de a ocupa noi teritorii, de a-și impune sistemul de conducere și a exploata resursele statului ocupat, în ultimele secole, puterea politică a unui stat a depins în mod deosebit de binomul putere economică - putere militară.

Analiza criteriilor care influențează în mod major puterea unui stat a fost privită și studiată din foarte multe puncte de vedere până la această dată, astfel încât în continuare nu voi dezvolta acest subiect ci doar voi puncta importanța factorilor considerați de bază în formarea unei puteri naționale, accentuând pe cei legați de puterea maritimă:

- Geografia;
- Resursele naturale;
- Capacitatea tehnologică și industrială;
- Puterea/capacitatea militară;
- Populația;
- Caracterul național și moralul națiunii;
- Calitatea guvernării;

Puterea unui stat este generată de două tipuri de factori. Un gen de factori considerați „constanți”, a căror valoare se modifică foarte puțin pe

⁷ Henry KISSINGER, *Diplomația*, Editura ALL, București, 2008, p. 15

⁸ Henry KISSINGER, *Diplomația*, Ed. ALL, București, 2008, p. 21

parcursul unui mileniu și un gen de factori considerați „variabili”, a căror valoare se modifică substanțial pe parcursul unui secol, perioadele de referință fiind relative.

1.2.1. Factorii naturali sau geografia unui stat poate intra în categoria „constantelor”, modificându-se foarte puțin în timp, din punct de vedere al influenței acestora în conținutul puterii unui stat. În analiza factorilor naturali ce influențează nivelul puterii unui stat putem enumera:

- Suprafața;
- Formele de relief: munții, zonele de câmpie, zonele deșertice;
- Mările, oceanele, râurile și direcția de curgere a acestora;
- Strâmtoarele.

Mările și oceanele au constituit obstacole redutabile în fața oricărui inamic. Râurile mari și lanțurile muntoase au constituit și constituie elemente care sunt luate în calculul militar. Din cele mai vechi timpuri, factorii militari și mai târziu cei politico militari, au încercat să delimiteze statele, unele de altele, prin mari cursuri de apă sau creste ale munților. Marea Britanie, Statele Unite, Australia și multe alte state, sunt protejate de suprafețele mărilor și oceanelor ce le înconjoară. Italia este protejată de Mediterana și munții Alpi, Spania este protejată de Pirinei. Rusia este protejată prin însăși imensitatea suprafeței de care dispune.

Lipsa unei frontiere naturale între state a generat fluctuații continue ale poziției graniței, duse până la dispariția de mai multe ori a unor state, cum a fost cazul Poloniei, când s-a interpus între interesele unor mari puteri. Au fost multiple războaie între două state duse pe teritoriul unui terț stat, cazul Belarusului.

Strâmtoarele maritime au fost generatoare de conflicte, statele angajând resurse uriașe, pentru cucerirea unor poziții de control al traficului naval. Aici putem enumera războaiele duse pentru cucerirea: Bosforului, Dardanelelor, canalului Suez, strâmtoării Ormuz, Aden, Gibraltar, Malacca-Singapore. Dacă marea este liberă circulației/tranzitării inofensive a navelor civile și militare, strâmtoarele sunt o modalitate de a controla sub diferite motive, tranzitarea acestora. Strâmtoarele au fost întotdeauna în atenția conducătorilor statelor, care au căutat în permanență să le dețină și să le controleze. Această logică s-a păstrat în conștiința clasei militare sau politice, indiferent de organizarea politică a statului. Este deosebit de relevantă fraza lui Denis Healey: „Dacă o navă trebuie să navigheze dinspre Mediterana către marea Neagră, ea trebuie să treacă prin Dardanele, indiferent dacă guvernul de la Moscova este țarist sau comunist.”⁹

1.2.2. Resursele naturale constituie un element de bază considerat cu valoare relativ constantă în timp. Aici vorbim de capacitatea unui stat de a-și asigura hrana din resurse proprii pe o durată suficient de mare de timp, care

⁹ Denis HEARLEY, *Neutrality*, Editura Ampersand, Londra, 1955, p. 36

să acopere perioada conflictului în care se angajează sau poate fi angajată; materiile prime pentru industrie în general și producția industrială militară în special. Un stat care nu-și poate asigura resursele naturale pentru existența poporului și dezvoltarea sa, este dependent de alții, fiind într-o relație de inferioritate față de cei de care depinde. Unele state și-au rezolvat în parte pentru condiții normale acest handicap prin dezvoltarea altor capacități ale puterii, cum ar fi cea tehnologică, clasic de exemplificare fiind cel al Japoniei. Dar dependența de petrol sau alte materii vitale își poate spune cuvântul în orice moment, punând statul în inferioritate și în poziția de a accepta condițiile impuse de un grup de state, în cazul unui embargo sau blocade.

Importanța resurselor naturale a fost variabilă în timp, funcție de dezvoltarea tehnologică. Dacă în Primul Război Mondial importanța petrolului abia începuse să-și arate valoarea, în Al Doilea Război Mondial, cărbunele, petrolul și oțelul ocupau 75% din ponderea materiilor prime utilizate pentru susținerea războiului. Astăzi tehnologia de vârf pentru susținerea capacităților militare utilizează cu totul alte materii prime, despre care nici nu se pomenea în urmă cu 70 de ani. În 1936 deținerea de către un stat a uraniului nu avea nici o relevanță din punct de vedere militar, la nici un deceniu după aceea, zăcămintele de uraniu sau accesul necondiționat la acestea și existența capacităților de utilizare a uraniului, schimbau balanța puterii relative în lume.

1.2.3. Capacitatea industrială și tehnologică este un alt element fundamental al puterii unui stat.

Simpla deținere a unei resurse, considerate strategice la un moment dat, nu duce automat și la urcarea pe podiumul puterilor lumii a unui stat. Atâta timp cât statul respectiv nu deține și instalațiile necesare procesării resursei în cauză și mai departe atâta timp cât nu are capacitatea tehnologică sau industrială de a o pune în valoare, resursele naturale considerate „strategice”, nu constituie decât resurse ce pot fi puse în valoare prin vânzare.

Statele cu capacități industriale și tehnologice dezvoltate au în permanență în atenție accesul direct la rezervele naturale considerate ca fiind strategice, în condițiile în care nu dispun de ele pe teritoriul lor.

SUA, Germania, Japonia, Marea Britanie, China, Franța, Olanda, Singapore dispun la ora actuală de cele mai mari capacități tehnologice și industriale, care le fac să aibă un cuvânt de spus atât pe piața bunurilor de consum cât și pe cea militară. Nici un stat nu-și permite în ziua de azi să dezvolte numai capacități militare. Dezvoltarea unor tehnologii și capacități industriale militare, care nu au fost utilizate mai târziu în domeniul civil pentru amortizarea cheltuielilor făcute –cazul Rusiei pe timpul războiului rece - nu mai este de multe decenii utilizată în statele lumii. În aceste condiții observăm o strânsă corelație între națiunile care se situează pe primele locuri

în exportul mondial și cele care dispun de tehnologii militare de vârf. Primele 15 state exportatoare nu sunt și primele 15 națiuni ale lumii, dar dintre acestea, fac parte primele mari puteri. Excepția de la regulă o constituie statele care exportă masiv materie primă sau materii puțin prelucrate, care nu au capacitatea tehnologică să obțină valoare adăugată mare din resursele pe care le dețin. În contrapartidă vedem state mici precum Olanda, Singapore, care exportă tehnologie de vârf și tehnică militară de ultimă oră, sunt în măsură să producă nave, submarine, avioane performanțe care sunt exportate cu o valoare adăugată deosebit de mare.

O capacitate tehnologică și industrială dezvoltată, susținută și de rezerve naturale în abundență, pot conta semnificativ în statutul de putere sau mare putere a unei națiuni. De aceea nu putem vorbi de India ca de o mare putere, chiar dacă are rezerve naturale apropiate cantitativ de cele ale Statelor Unite sau a Rusiei, chiar dacă posedă bomba atomică, chiar dacă dispun de un nucleu ce lucrează în domeniul IT cu un randament deosebit de mare. Totuși, India nu posedă capacități tehnologice și industriale la nivelul resurselor de care dispune, dar face eforturi pentru acoperirea acestui handicap, astfel încât vom putea vorbi în următoarele decenii de India, ca o mare putere. La fel se întâmplă și în cazul statelor dezvoltate tehnologic care nu au suportul resurselor necesare susținerii masive a industriei civile și militare: nu vor deveni niciodată puteri la nivel mondial.

1.2.4. Puterea/capacitatea militară. Puterea militară a statului este un instrument prin care acesta poate influența sau își poate impune politica externă, asupra altor state, care nu au cu ce combate presiunea puterilor militare.

Capacitatea militară a avut și are în continuare mai mulți piloni de bază: tehnologia, capacitatea industrială militară și civilă, capacitatea de conducere militară, calitatea și cantitatea forțelor militare. Pentru ca un stat să fie considerat putere militară, toți acești piloni trebuie să coexiste simultan și trebuie dezvoltați în armonie.

Salturile tehnologice majore apărute în dezvoltarea civilizației umane de-a lungul secolelor au generat cele trei revoluții: revoluția agrară, revoluția industrială și cea a înaltei tehnologii, care au generat mutații fundamentale în modul de ducere al războaielor. Inovațiile aduse în conducerea forțelor au creat salturi în cadrul fiecărei generații de război.

Statele europene în secolele XV-XIX, se aflau cu o generație tehnologică în fața Americii, Africii sau Orientului Apropiat, astfel încât au cucerit aproape trei continente fără un efort deosebit.

Germania în Al Doilea Război Mondial avea o generație tehnologică în fața Poloniei. Aceasta utiliza tactica războiului fulger cu tancuri susținute de aviație, în timp ce armata poloneză lupta călare.

Alvin Toffler în: „*Război și antirăzboi*„, a făcut o profundă radiografie a fenomenului război de-a lungul evoluției sale punându-l în corelație directă cu cele trei valuri ale dezvoltării ale umanității:

Pentru „*a pune în operă*„, o putere militară, un stat trebuie să dispună de capacități proprii de producție, de o industrie performantă, să fie în măsură ca o parte a industriei să poată produce mijloace de luptă pentru asigurarea efortului de război.

Alvin Toffler în lucrarea „*Puterea în mișcare*” definea centrul de putere și caracteriza competitorii în procesul de edificare al noului mediu de securitate ținând cont de următoarele trei criterii, care corespund parțial cu cei enumerați la începutul subcapitolului :

- *capacitățile economico-financiare;*
- *potențialul tehnico-științific de care dispun aceștia;*
- *potențialul militar;*

La aceste trebuie adăugat *dinamismul*, respectiv capacitatea de a lua decizii oportune și de a le transforma în fapte/ per acțiuni concrete, cu finalizare stabilită și cu viziunea evoluțiilor ulterioare, care corespunde capacității de conducere a aparatului militar.

1.2.5. Conducerea militară este unul din factorii care a avut cel mai mare nivel de versatilitate, pentru că depindea în cea mai mare măsură de geniul militar al conducătorului campaniei militare și mai târziu de capacitatea comandamentelor de a conduce o operație.

Otto von Bismark creează instituția „Statului Major„, ca mâna dreaptă a comandantului; condiție în care geniul comandantului militar este augmentat cu un aparat de planificare și conducere tehnocrat, care poate veni cu soluții novatoare în sprijinul liderului militar și poate conduce forțe de un nivel incomparabil mai mare decât ce putea conduce un singur om. Însă statul major la un moment dat devine un sistem birocratic care uniformizează nivelul deciziilor, scade nivelul de risc al implicării forțelor și micșorează impactul genialității soluțiilor comandantului. Putem spune că în epoca de astăzi – epocă suprasaturată de utilizarea IT - , luarea unei decizii se face numai după îndelungate simulări ale cursurilor de acțiune, iar rezultatele luptelor depind tot mai mult de nivelul tehnologiei introduse în luptă, micșorându-se posibilitatea, ca, rezultatul luptei să fie dat doar de geniul conducătorului militar.

La nivel operativ sau strategic, finalitatea este impusă de nivelul Puterilor aflate în conflict, influențată decisiv de nivelul tehnologiei și resurselor „*aruncate*„ în luptă.

Geniul militar a lui Frederic cel Mare și-a spus cuvântul în obținerea statutului de mare Putere, a Prusiei secolului XVIII. Douăzeci de ani mai târziu, Armata prusacă, la fel de puternică, a fost înfrântă de Napoleon, un alt geniu militar al istoriei, care a depășit prin soluții strategice „*mașina de război prusacă*„, instruită, disciplinată și bine pusă la punct, dar căreia îi

lipseau comandanții de marcă. Prima mare conflagrație, sau „Războiul tranșeelor”, și-a pus adânc amprenta pe sistemul de gândire al comandanților militari francezi, care încă vedeau la începutul anilor 40 ai secolului trecut, războiul, ca pe un joc static în care va câștiga cel care are tranșeele și sistemul de apărare, mai bine puse la punct. Linia Maginot a fost reprezentativă pentru sistemul de gândire ancrasat a Statului Major francez. Aceștia nu și-au putut imagina efectele introducerii descoperirilor tehnologice asupra strategiei militare într-o conflagrație majoră. O mare putere a vremii, cu o armată puternică, o flotă serioasă care se număra printre cele mai puternice din lume, în Al Doilea Război Mondial a fost pusă rapid în poziția de perdant din cauza incapacității unui comandament de a se adapta la situația reală a vremii, la modul de acțiune al inamicului.

Poporul francez a fost înfrânt de lipsa de decizie a propriilor comandanți. Una din cele mai puternice flote din lume, a uneia din marile puteri ale vremii: Franța, nu a acționat pe timpul celui de Al Doilea Război Mondial, fiind blocată de proprii conducători în porturi. Acesta este unul din exemplele efectelor deciziei sau non deciziei politicienilor și comandanților militari asupra desfășurării unei conflagrații.

Se poate să fie o caracteristică a gândirii franceze, aceea de a se afla în permanență în defensivă. În majoritatea războaielor duse de către flotele de veliere, amiralii francezi au adoptat tactici corespunzătoare luptei de apărare, navele limitându-se la respingerea atacurilor prin ocuparea unor formații sub vânt. Aceste manevre nu presupuneau o disciplină prea riguroasă și micșorau riscurile acțiunilor de luptă. „*Francezii, cu rare excepții, subordonau acțiunile marinei de război altor considerente militare, le părea rău după banii cheltuiți pe aceasta și prin urmare încercau să-și economisească flota, asumându-și o poziție defensivă și limitându-și eforturile, la respingerea atacurilor.*”¹⁰. Istoria „*economisirii flotei*”, se va repeta și în al doilea război mondial. În contrapartidă, filozofia tacticii amiralilor englezi, era: urmărirea, lovirea și distrugerea inamicului.

Acțiunea unor flote mult mai mici decât cea franceză, a avut efecte mult mai mari asupra rezultatelor războiului, prin acțiunile hotărâte ale unor comandanți, focalizate asupra unor puncte critice ale inamicului. Aici putem da exemple multiple, dar mă voi limita la acțiunile marinei române în cel de Al Doilea Război Mondial, când Forțele Maritime Române în cooperare cu forțele germane „*au blocat importante mijloace sovietice care nu au mai putut fi folosite în alte scopuri impuse de războiul pe mare.*”¹¹.

Un alt exemplu ar putea fi operațiunea de evacuare a Crimeii. În toamna anului 1943 în Crimeea, erau blocate Armata 17 germană și 7 divizii române, care nu mai aveau capacitatea de a opri înaintarea armatei sovietice.

¹⁰ Alfred Thayer MAHAN, *The influence of Sea Power on History*, 1890; tradusă în limba română de un colectiv condus de Cdr. dr. Marius HANGANU, Ed. AISM, București, 1999, p. 16

¹¹ Nicolae C PETRESCU: *Contraamiralul Horia Măcellariu*, Editura Europroduct, București, 2005, p. 64

În aceste condiții Forțele Maritime române și germane, au planificat pentru perioada 15 aprilie - 14 mai 1944 „Operațiunea 60.000”, concepută pentru evacuarea militarilor români și germani. Operația s-a finalizat cu salvarea a 103.755 de militari¹², în decurs de o lună, la care, dacă adăugăm evacuările din perioada 29 nov. 1943 - 06 apr. 1944, ajungem la 112.092 de militari salvați de tăvălugul rusesc¹³. A fost una din cele mai mari evacuări din istoria celei de a doua conflagrații, rămasă fără ecou, deoarece era opera unor state considerate învinse în război.

Majoritatea comună oamenilor cunoaște câte ceva despre „marea evacuare de la Dunkirk (*Dunkerque*)”, sau „Operațiunea Dinamo”, una din cele mai mediatizate acțiuni navale, pe timpul căreia au fost evacuați 338.226 de militari britanici, olandezi și francezi încercuiți de trupele germane în zona plajelor, dar nu cunoaște nimic despre „Operațiunea 60.000”,.

Sunt exemple de acțiune unor comandanți militari aflați la conducerea unor flote care au acționat împotriva unui inamic net superior și au avut succes, versus inacțiunea conducătorilor militari a unor armate sau mari flote de-a lungul unui întreg război.

1.2.6. Populația este un element de bază în stabilirea nivelului relativ al puterii unui stat, însă, în strânsă legătură cu existența și nivelul de dezvoltare al celorlalți factori ai puterii. Dacă China și India se află pe primele două locuri ca număr de populație, aceasta nu înseamnă că sunt și primele două puteri în lume. Numărul populației poate fi la un moment dat chiar un factor defavorizat pentru o societate subdezvoltată care trebuie să asigure condițiile minime de trai unei populații imense. Aici vorbim de India, Pakistan, Bangladesh, Etiopia, Nigeria, Congo, care în următorii 20 de ani este posibil să ajungă la populații care le va duce în pragul colapsului statal, pentru că nu vor fi în stare să le hrănească.

În același timp, dacă SUA nu ar fi avut o populație apreciabilă, cu un indice demografic ascendent, (previziunile pentru 2030 vorbesc de o populație de 430 de milioane), nu ar fi putut deveni singura super putere mondială. La această populație s-a ajuns și printr-o imigrație masivă, care la sfârșitul secolului 19, începutul secolului 20 ajunsese la 30-40% pe an.

Rusia, din contră are un indice demografic în cădere liberă, astfel încât în 20 de ani, este foarte posibil să ajungă la o populație sub 150 de milioane de locuitori, această cifră fiind coroborată și cu destrămarea Uniunii Sovietice.

Populația este unul din elementele puterii naționale; luate în calculul puterii relative a două state, sau în ierarhizarea puterii naționale. Mărimea populației este importantă, în cuantificarea capacității unui stat pentru:

¹² Ibidem p. 104

¹³ Ibidem p. 105

- a avea o solidă bază de selecție a resursei umane utilizată în armată încă în timp de pace;
- a susține efortul de război direct pe front;
- a avea resursa umană necesară înlocuirii pierderilor de la front;
- a avea suficiente resurse umane pentru susținerea industriei de război.

Indicele natalității este un element ținut în permanență sub atenție de către factorii politico-militari. Structura populației pe vârste este direct legată de vitalitatea poporului, de capacitatea acestuia de a susține proiecte de anvergură, de a avea rezultate în dezvoltarea tehnologică, industrie și capacitatea de a duce un război. O politică demografică indiferentă duce în timp la îmbătrânirea populației, scăderea eficienței industriei și micșorarea capabilităților armatei. Este un fenomen des întâlnit la statele europene în zilele noastre. Studiind evoluția populației europene într-o perioadă de mari confruntări între doi inamici redutabili, vedem că între 1870 și 1940, populația Franței a crescut doar cu 4 milioane, pe când cea a Germaniei a crescut cu 27 de milioane prin unificarea acesteia. La începutul celei de a doua mari conflagrații, Franța putea să introducă în război 5 milioane de oameni, pe când Germania avea la dispoziție 15 milioane. Același raport însă se păstra între Germania și Rusia în defavoarea statului nazist.

1.2.7. Cantitatea și calitatea forțelor armate pe care un stat le poate susține plecând de la resursele pe care le are; este o întrebare crucială pe care și-o pun toți oamenii de stat responsabili, când discută despre proiectarea unei armate moderne, care să-și poată îndeplini misiunile impuse de către factorii politici.

Puterea unui stat este dependentă de toți factorii enumerați mai sus, sau pe care îi vom enumera în continuare și de corelațiile dintre ei. Important nu este numai numărul oamenilor angrenați în aparatul militar ci și distribuția acestora pe categorii de Forțe Armate: Forțe Terestre, Aeriene, Navale. De nivelul tehnologic de dotare al acestora, de nivelul general și special de instruire a personalului militar de pe toate treptele ierarhice. De nivelul comandanților, al comandamentelor; de capacitatea acestora de a crea o armată flexibilă, modernă, bine instruită, în condiții cât mai apropiate de condițiile de luptă în care vor fi trimise.

Cantitatea armatei a fost esențială în războaiele de masă, de pe timpul erei agricole și mai târziu industriale. În ziua de astăzi, fără a desconsidera ideea necesității unei armate numeroase pentru un stat care se dorește a fi o mare putere, este din ce în ce mai vizibilă necesitatea unei armate de profesioniști la nivelul de bază condusă de lideri capabili să utilizeze cele mai noi descoperiri tehnologice implementate în sistemele militare moderne. Am văzut „eficiența„ armatei lui Saddam cu un milion de oameni sub arme, pregătiți după concepte sovietice, cu o experiență de opt ani în războiul cu Iranul, având un număr impresionant de tancuri și avioane moderne rusești,

cu un sistem defensiv bine pus la punct, dar pregătiți să utilizeze tacticile celui de al doilea război mondial, al războiului erei industriale. Rezultatele războaielor din Irak au demonstrat că am intrat într-o altă eră a războiului, în care masivitatea unei armate devine nefolositoare în fața profesionalismului de nișă.

1.2.8. Caracterul național sau spiritul național, este unul din factorii importanți care este luat în calcul, în ecuația puterii. *„Diferențele dintre națiuni, măreția lor relativă și răutatea lor, ... tot ce sunt și ce fac (nu într-o anumită epocă, sub influența întâmplătoare a unei mari personalități, cum au fost cartaginezii sub marele Xantipus și apoi sub Hanibal al lor), în tot ceea ce fac fără încetare ca națiune, prin intermediul indivizilor care se schimbă unul după altul, sunt rezultatul acestui spirit...”,*¹⁴. Sunt popoare războinice, care de-a lungul istoriei au trecut prin tăvălugul războiului continente întregi și sunt popoare pașnice care în întreaga lor existență nu au generat nici un război. Există elemente de specificitate ale fiecărui popor, de exemplu:

- forța elementară brută și persistența caracterului rus;
- capacitatea de supraviețuire a poporului român;
- încăpățânarea clasei conducătoare a Turciei de a redobândi poziția și puterea defunctului imperiu și acceptul cvasitotal al poporului turc de a fi condus de o castă;
- curiozitatea intelectuală a francezilor, perfecțiunea logicii acestora, dar fără o finalitate practică; o prudență excesivă care a făcut ca o mare putere să piardă mult prea multe războaie în istoria sa;
- tradiționala duritate și șiretenie lipsită de grație a diplomației germane, completată de o duritate a autocrației și tendințele distructive politice și militare moștenite de la triburile germane;
- pragmatismul american, consecvența și credința absolută în mijloacele democratice;
- militarismul distructiv japonez, transformat într-un pacifism exagerat;
- spiritul defensiv militar și ofensiv economic al chinezilor;

sunt doar câteva încercări de a defini caracterul național al unor state, cu efecte vizibile în poziționarea și modul de acțiune în cazul implicării într-un conflict.

Luând în calcul factorii descriși, putem ajunge ușor la rezultatul că SUA este singura super putere mondială clasându-se între primele zece state ale lumii pe toți vectorii de putere:

- teritoriu – dispune de o suprafață extinsă, dar nu cea mai mare: 9.364.000 km²;
- populația – locul 3: 298.213.739 de locuitori, în creștere ;

¹⁴ Serghei Gorșcov, *The Seapower of the State*, Oxford, Pergamon Press, 1979, p. 57

- nivelul de inventivitate – locul 1: cu 270 de laureați la premiul Nobel;

- resurse:

- locul 2 la producția de cărbuni și gaze;
- locul 11 la rezervele de petrol;

- putere militară – locul 1 cumulat la puterea militară și la capacitate de proiecție a forței;

- produsul intern brut: – locul 1 în lume.

Un alt exemplu simplu de cuantificat este China, care s-a dezvoltat constant având cel mai mare ritm de creștere din lume în ultimele decenii, menținându-și un ritm pozitiv accelerat și pe timpul prezentei crize mondiale.

Vectorii de putere ai Chinei¹⁵ sunt următorii:

- Teritoriu – dispune de un teritoriu extins de 9.596.960 km²;

- Populație – 1,3 miliarde de locuitori cu previziune de a fi întrecut doar de India în 2050;

- Financiar – cea mai mare rezervă de valută din lume.

- Economic – China se situează pe:

- locul 2 în lume la PIB;
- locul 2 la puterea de cumpărare;

- Rezerve:

- este al patrulea producător de petrol din lume,
- cele mai mari rezerve de stibiu și wolfram din lume;
- pe locul 1 în lume la producția de cărbuni;
- locul 3 la rezerve de cărbune.

- Putere militară:

- cea mai mare armată din punctul de vedere al efectivelor umane;
- pe locul 3 la număr de tancuri;
- pe locul 2 la nave de luptă.

1.2.9. Puterea Maritimă constituie una din componentele puterii naționale. „Totalitatea mijloacelor prin care o țară își exercită drepturile sale în exploatarea domeniului maritim, pentru a obține toate foloasele economice, politice și militare, se cheamă: Putere Maritimă.”¹⁶ Este una din cele mai profunde definiții date de un ofițer de marină, dintr-o perioadă în care școala navală europeană și prin excelență cea franceză, își pune amprenta asupra concepției ofițerilor români. Anii interbelici constituie pentru marina română o perioadă deosebită de efervescentă intelectuală, în care s-au scris unele din cele mai strălucite studii de stat major: amplasarea

¹⁵ http://ro.wikipedia.org/wiki/Republica_Popular_Chinez

¹⁶ Cdr. Ioan BĂLĂNESCU - *Conferință intitulată „Puterea maritimă ca factor de civilizație și de apărare națională.”*, ținută la Liga Navală Română, 1928

porturilor; strategia de dezvoltare a marinei; tactica folosirii în luptă a diferitelor arme; importanța mării pentru români, etc.

Nu orice stat se poate bucura de ieșire la mare sau ocean; nu orice stat este în măsură să fructifice ieșirea la mare și în final nu orice stat are o economie care să îi permită să-și dezvolte o putere maritimă. România este o țară binecuvântată cu o ieșire la mare; datoria noastră este să fructificăm această bogăție. Puterea maritimă a unui stat dă greutate puterii naționale în ansamblu și nu doar capacității militare a statului respectiv.

Spre deosebire de Puterea Forțelor Terestre și Puterea Forțelor Aeriene care sunt elemente de putere strict militară, fiind elementele de bază ale capacității militare ale unei națiuni, când vorbim de Puterea Maritimă a unei națiuni, trebuie să ne referim atât la componenta militară sau Puterea navală, cât și la capacitatea industrială și tehnologică navală, infrastructura navală, învățământul de marină și de conștiința maritimă a unui popor, care numai împreună pot crea un tot unitar.

Este aproape imposibil ca o națiune să devină o mare putere, fără a dispune și de o putere maritimă. Exemple reprezentative le constituie SUA, Rusia, China.

Până la sfârșitul secolului XIX, SUA era un stat puternic, autoizolat de cele două oceane, care se concentra pe propria dezvoltare, cu o flotă de război costieră și vecini tereștrii care nu constituiau o amenințare. După apariția teoriei lui Mahan, și a altor curente de deschidere, politica internă și internațională americană, s-a schimbat cu 180 de grade, mergând pe ideea promovării Americii ca lider mondial, prin dezvoltarea unei flote care să apere flota comercială pe tot globul și să susțină interesele statului oriunde în lume.

Rusia/URSS, atâta timp cât și-a dezvoltat numai forțele terestre și aviația, nu a fost considerată decât o putere continentală. Amiralul sovietic Gorșkov la 70 de ani după Lacoste, nota: „*Istoria a arătat că Rusia nu ar fi reușit să-și ocupe locul între marile puteri, fără o flotă puternică. Ori de câte ori conducătorii ruși au neglijat forțele navele, s-au produs înfrângeri militare și degradare politică,*”¹⁷.

China pentru a fi considerată o mare putere a început un amplu program naval pe 50 de ani, având în desfășurare o politică de extindere constantă a flotei și bazelor navale în Pacific denumită și „*politica șiragului de perle,*”.

Toate statele care au dorit sau doresc să intre în corul națiunilor în dezvoltarea Puterii Statului, au acordat o importantă atenție dezvoltării Puterii Maritime, prin care poate acționa atât în timp de pace, criză sau război, pentru influențarea deciziilor statului vizat. Vizita unei nave sau a unei grupări navale într-un port străin sau în imediata vecinătate a apelor

¹⁷ Serghei Gorșcov, *The Seapower of the State*, Oxford, Editura Pergamon Press, 1979

teritoriale ale unui stat poate fi considerată un act de curtoazie sau de presiune politico-militară, pe când vizita unui batalion de tancuri într-un oraș străin nu poate însemna decât război.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- [1]MEARSHEIMER J. J., *Tragedia politicii de forță - Realismul ofensiv și lupta pentru putere*, Editura Antet XX Press, București, 2003, p. 10;
- [2]KISSINGER H., *Diplomația*, Ed. ALL, București, 2008, p. 15, 21;
- [3] HEARLEY D., *Neutrality*, Editura Ampersand, Londra, 1955, p. 36;
- [4] MAHAN A. T., *The influence of Sea Power on History*, 1890; tradusă în limba română de un colectiv condus de Cdor. dr. Marius HANGANU, Ed. AISM, București, 1999, p. 16;
- [5] PETRESCU N. C., *Contraamiralul Horia Măcellariu*, Editura Europroduct, București, 2005, p. 64;
- [6] Cdor. Ioan BĂLĂNESCU - *Conferință intitulată „Puterea maritimă ca factor de civilizație și de apărare națională.”*, ținută la Liga Navală Română, 1928;
- [7] Serghei Gorșcov, *The Seapower of the State*, Oxford, Editura Pergamon Press, 1979.